

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЕКСПЕРТНОГО АНАЛІТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАНЬ СПІВПРАЦІ ГРОМАД ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Звіт є частиною загального дослідження стану розробки та виконання угод міжмуниципальної співпраці в областях-пілотах Проєкту USAID «ГОВЕРЛА».

Метою дослідження було зробити інвентаризацію угод громад Закарпатської області, які увійшли в перелік реєстру угод співробітництва територіальних громад станом на 24 квітня 2022 року Міністерства розвитку громад та територій України, проаналізувати відкриті джерела щодо стану та розвитку питань співробітництва територіальних громад в Закарпатській області, враховуючі громади-пілоти Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» та сусідні з ними громади. А також зробити відповідні висновки та рекомендації щодо охоплення міжмуниципальним співробітництвом певних сфер соціально-економічного розвитку і можливостей подальшого співробітництва суб'єктів цих відносин в рамках співпраці з Проєктом USAID «ГОВЕРЛА».

Основна частина звіту по Закарпатській області включає інформацію, підготовлену на основі наявних даних відкритих джерел, а саме наявності:

- *кількості договорів відповідно Реєстру договорів про співробітництво територіальних громад (сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства (далі – Реєстр));*
- *суб'єктів співробітництва, якими є територіальні громади сіл, селищ, міст;*
- *розподілу договорів реалізації співробітництва відповідно наявних форм співробітництва;*
- *укладених договорів про співробітництво по адміністративно-територіальним одиницям;*
- *статистики класифікації договорів по термінах їх реалізації та відповідно дат заключення договорів міжмуниципальної співпраці (далі по тексту скорочено – ММС бо термін вживається експертами та фактично є аналогом терміну, що вживається в українському законодавстві - «співробітництво громад»), періоду їх реалізації та строку (і року) їх закінчення;*
- *фінансової складової договорів співробітництва територіальних громад за ознаками/типами різних рівнів бюджетного фінансування, враховуючі наявні стимулюючі механізми підтримки напрямку розвитку міжмуниципальної співпраці, які існують на рівні області та громад.*

Вищевказані дані дозволили:

- *зробити інвентаризацію угод про міжмуниципальне співробітництво, підписаних між територіальними громадами Закарпатської області та в громадах, які співпрацюють з Проєктом USAID «ГОВЕРЛА», а також з «громадами-сусідами»;*
- *проаналізувати ці угоди з урахуванням економічного та соціального впливу співпраці, а також визначити прогалини/можливості для вдосконалення співробітництва, а саме – проаналізувати публічну інформацію та звіти про виконання договорів співробітництва територіальних громад за допомоги контент аналізу даних відкритих веб-ресурсів;*
- *підготувати перелік пілотних громад, які можуть бути охоплені міжмуниципальним співробітництвом, а також перелік цікавих сфер такого співробітництва для участі громад в подальших заходах Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» за напрямком підтримки та розвитку співробітництва громад з урахуванням обмежень воєнного стану та враховуючі потреби та уподобання населення, що були викликані воєнною агресією.*

Підхід дослідження базувався на принципах доступності та інклюзивності.

Висновки та рекомендації цього звіту планується використати під час обговорення основних характеристик та перешкод з розробниками ініціатив та проєктів співробітництва територіальних громад під час запланованих заходів Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» за відповідним напрямком роботи та включити для кожного розробника таких ініціатив та проєктів наступний предмет обговорення: функціональність ініціатив співпраці, безпека, доступність, комфорт і

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

привабливість, пріоритетність в стані воєнного часу, розробка інклюзивних рішень для усунення перешкод та покращення якості впровадження існуючих ініціатив співпраці територіальних громад, брейнстормінг щодо майбутніх ініціатив співробітництва, включаючи нові послуги та функції в умовах сучасного розвитку та з урахуванням воєнного стану.

Закарпатська область. Стан реалізації договорів про співробітництво територіальних громад відповідно до Закону України «Про співробітництво територіальних громад».

Для аналізу стану співробітництва використані таблиці матеріалів Інвентаризації договорів про співробітництво територіальних громад Закарпатської області, підготовлені на основі аналізу даних відкритих джерел, а саме:

- реєстру договорів про співробітництво територіальних громад станом на 25.04.2022 сайту Міністерства розвитку громад та територій України;
- інших публікацій та веб-ресурсів з інформацією про проекти співробітництва територіальних громад Закарпатської області, посилання на які зазначені по тексту нижче.

Слід зазначити, що станом на 25.04.2022 року в реєстрі зафіксовано 9 договорів співробітництва територіальних громад (далі по тексту скорочено – ТГ), зареєстрованими під номерами, зазначеними в **таблиці 2.3.1.**, з яких до територій громад-пілотів Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» в Закарпатській області відносяться три договори:

- Білківська територіальна громада (0 договорів співробітництва громад);
- Буштинська територіальна громада (0);
- Великобичківська територіальна громада (0);
- Виноградівська територіальна громада (0);
- Горинчівська територіальна громада (0);
- Довжанська територіальна громада (0);
- Іршавська територіальна громада (0);
- Міжгірська територіальна громада (1 договір співробітництва громад);
- Полянська територіальна громада (1);
- Ясінянська територіальна громада (1).

Для детального аналізу щодо соціально-економічного впливу договорів на розвиток громад, необхідно проаналізувати звіти про виконання договорів та вивчити всі супутні документи, які обґрунтовували складання договорів на всіх етапах - від ініціювання до затвердження і реалізації. Але такої інформації по існуючим договорам Закарпатської області у відкритих джерелах не знайдено (ситуація аналогічна майже по всім договорам громадам інших областей України). Щоб це виявити, можливо, слід зробити інтерв'ю з кожним розробником проєкту співробітництва, ініціатором договору, що також дозволить зробити висновки по причинах їх невиконання та успіхам реалізації. Однак, враховуючи те, що громади переформовувались і за територією і за складом керівних органів та установ, існує велика імовірність, що існуючі в реєстрі договори співробітництва стали не актуальними, або такими, що потребують значної трансформації в сучасному стані, а спеціалісти, які супроводжували ці процеси вже не працюють в органах місцевого самоврядування та виконавчої влади, як і їх керівники, що просували та підписували угоди співробітництва, розуміючи соціально-економічну користь від співпраці.

Як зазначено на **діаграмі** нижче, більшу частину договорів – 5 договорів, укладено між двома (2) суб'єктами співробітництва. Найбільше суб'єктів співробітництва – 14, зазначено в наступних договорах:

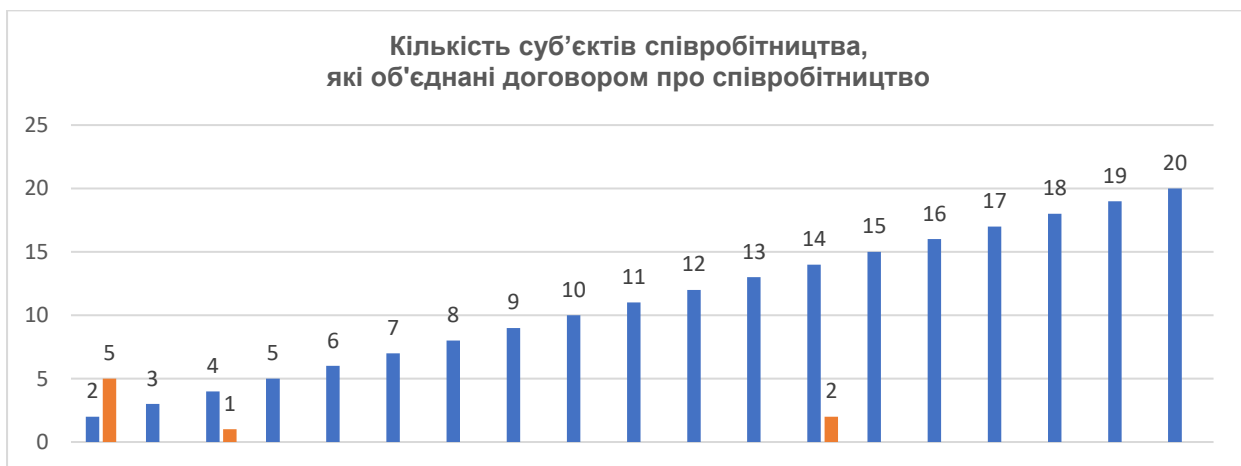
- №659: договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проєкту з будівництва та розміщення сміттесортувального заводу на території Полянської сільської ради (суб'єкти співробітництва: Полянська сільська рада, Великоберезнянська селищна рада, Воловецька селищна рада, Дубринцька сільська рада, Жденіївська селищна рада, Керецьківська сільська рада, Колочавська сільська рада, Костринська сільська рада, Міжгірська селищна рада, Неліпінська сільська рада, Нижньоворітська сільська рада, Перечинська міська рада, Пилипецька сільська рада, Синевірська сільська рада, Ставненська сільська рада, Тер'є-Реметівська сільська рада);

Проєкт USAID «Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування» («ГОВЕРЛА»)
hoverla.org.ua

- № 696: Договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту щодо розвитку туризму «ГУЦУЛ ЕТНОС» (суб'єкти співробітництва: Ясінянська селищна рада, Богданівська сільська рада, Яремчанська міська рада Івано-Франківська обл., Поляницька сільська рада Івано-Франківська обл., Ворохтянська селищна рада Івано-Франківська обл., Зеленська сільська рада Івано-Франківська обл., Верховинська селищна рада Івано-Франківська обл., Кутсяка селищна рада Івано-Франківська обл., Космацька сільська рада Івано-Франківська обл., Вижницька міська рада Чернівецька обл., Косівська міська рада Івано-Франківська обл., Коломийська міська рада Івано-Франківська обл., Надвірнянська міська рада Івано-Франківська обл.)

Цікавим прикладом для вивчення співробітництва є договір №696, де зуміли встановити співробітництво 14 громад 3-х областей: 3 громади Закарпатської області (Ясінянська селищна, Богданівська сільська та Рахівська міська ради), 10 громад Івано-Франківської області (Яремчанська міська, Поляницька сільська, Ворохтянська селищна, Зеленська сільська, Верховинська селищна, Кутсяка селищна, Космацька сільська, Косівська міська, Коломийська та Надвірнянська міські ради) та 1 громада Чернівецької області (Вижницька міська рада).

Слід зазначити, що з існуючих 5-ти форм співробітництва громад більшість - 6 договорів з 9-ти, стосується форм реалізації спільних проектів. Аналогічна ситуація більш частого використання цієї форми спостерігається і в таких областях, як наприклад Львівська, Полтавська та Волинська.

Цю форму співробітництва використали для укладення договорів в 2016, 2017 та 2021 роках:

- №46: договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту „Капітальний ремонт автодороги Верхні Ворота – Лази, км 0+000–км 3+213, у Воловецькому районі (вул. Л. Українки в с. Верхні Ворота, довжиною 2,134 км вул. Проект USAID «Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування» («ГОВЕРЛА»)
hoverla.org.ua

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Центральна в с. Лази, довжиною 1,079 км)». (ініціатор співробітництва – Верхньоворітська сільська рада);

- №66: договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту «Капітальний ремонт автодороги місцевого значення» (ініціатор співробітництва – Скотарська сільська рада);
- №358: договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту (ініціатор співробітництва – Горондівська сільська рада);
- №441: договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту (ініціатор співробітництва – Кам'яницька сільська рада);
- №659: договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту з будівництва та розміщення сміттесортувального заводу на території Полянської сільської ради (ініціатор співробітництва – Полянська сільська рада);
- №696: договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту щодо розвитку туризму «ГУЦУЛ ЕТНОС» (ініціатор співробітництва – Ясинянська селищна рада).

Як звісно, ця форма відповідно процедури розробки та оформлення в рамках чинного законодавства дозволяє громадам більш швидко пройти всі етапи опрацювання угоди співробітництва: від ініціювання до реєстрації договору про співпрацю. Як показує практика, така форма використовується громадами при: закупівлі обладнання, поточного ремонту, організації та проведенні спільних акцій та подій, розробки стратегічних та програмних документів співпраці з певними завданнями щодо їх реалізації, тощо. За цією формою співробітництва, як правило, громади розраховують та прописують свою ідею співробітництва у вигляді проектних заявок з врахуванням логіко-структурованого підходу проектного менеджменту, орієнтованого на конкретний результат. Як правило, такі договори співробітництва використовуються, коли конкретні та зрозумілі очікувані результати. Та, наприклад, робляться спільні закупівлі, ремонтуються приміщення, організовуються нові послуги, тощо.

Форму співробітництва - делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею відповідних ресурсів, громади Закарпатської області використали в 2021-2022 роках три (3) рази, для реалізації наступних ініціатив співробітництва:

- №719: договір про співробітництво територіальних громад в частині делегування виконання завдань (у сфері первинної медичної допомоги, Ужгородська міська рада - ініціатор співробітництва);
- №795: договір про співробітництво територіальних громад у формі делегування виконання окремих завдань (у сфері містобудування та архітектури, ініціатор співробітництва - Міжгірська селищна рада);
- №814: договір про співробітництво територіальних громад у формі делегування виконання окремих повноважень (спільного фінансування у сфері надання соціальних послуг, ініціатор співробітництва - Колочавська сільська рада).

Громади Закарпаття не мали досвіду використання таких 3-х форм співробітництва: як:

- спільне фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організації комунальної форми власності - інфраструктурних об'єктів;
- утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій - спільних інфраструктурних об'єктів;
- створення спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень.

Таким чином, громади Закарпатської області за період з 2016 по 2022 роки мали практику використання 2-х форм співробітництва з 5-ти зазначених в законодавстві.

Слід відмітити, що досвід реалізації громадами та їх спеціалістами, які приймали участь в розробці та реалізації подібних ініціатив співробітництва, дуже важливий для подальшої розробки та реалізації вже нових проектів співробітництва в умовах реформатування громад

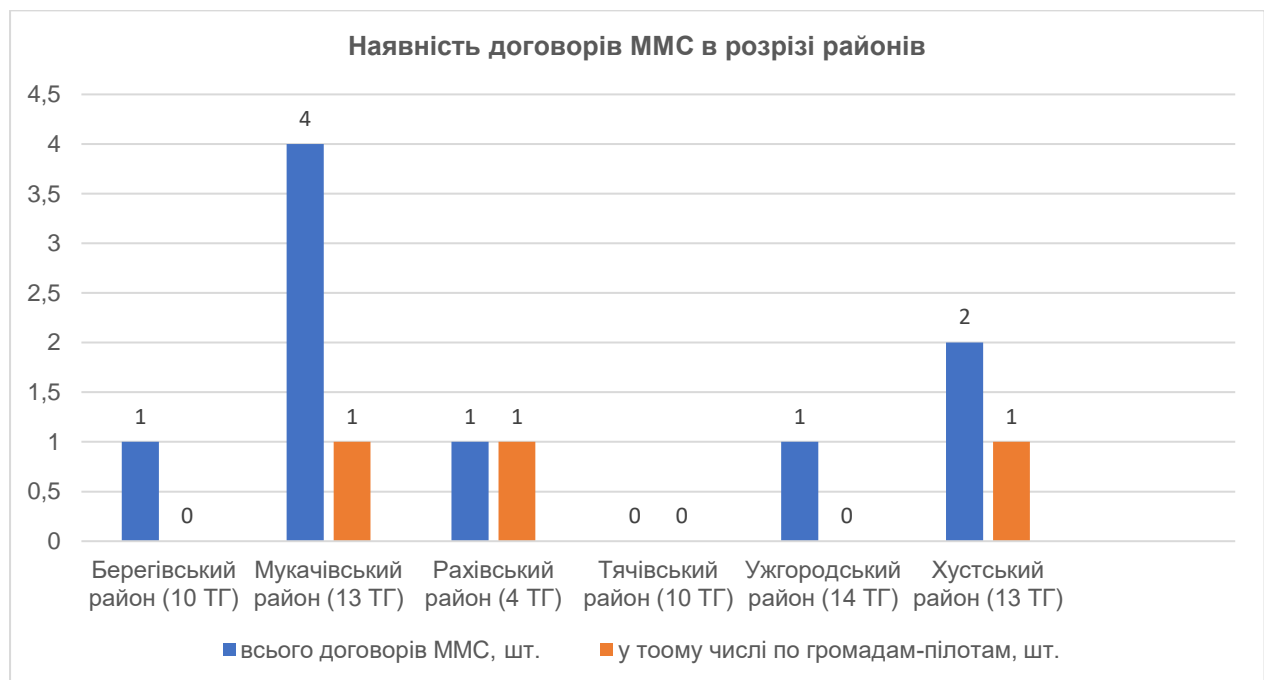
у зв'язку з децентралізацією, та особливо в умовах воєного часу. Що мусить громади замислюватися над новими спільними викликами та об'єднуватися для більш швидкого та ефективного вирішення нових проблем, пов'язаних з безпековими питаннями, притоком ВПО та інших незахищених верств населення, збільшенням навантаження на громади у зв'язку з переміщенням цих осіб та бізнесів, та різного типу, як спеціалістів, так і безробітних до власних громад, загальною трансформацією економіки в умовах загальної кризи, яку визвала ситуація воєнної агресії.

Три (3) громади з числа партнерів Проекту USAID «ГОВЕРЛА», а саме:

- Міжгірська селищна тергромада (№795: договір про співробітництво територіальних громад у формі делегування виконання окремих завдань (у сфері містобудування та архітектури));
- Полянська сільська тергромада (№659: договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту з будівництва та розміщення сміттесортувального заводу на території Полянської сільської рад
- Ясінянська селищна тергромада (№696: договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту щодо розвитку туризму «ГУЦУЛ ЕТНОС»);

мають досвід співробітництва.

Та ще 6-ть громад, що не входять до числа пілотних Проекту USAID «ГОВЕРЛА» також мають досвід співробітництва.

Як зазначено на **діаграмі** нижче по тексту, 57 громад з 66-ти (а це 86 відсотків від загальної кількості громад області) не мають досвіду ініціювання договорів співробітництва територіальних громад.

Серед причини не використання громадами інструменту співробітництва можуть бути наступні:

- об'єднані територіальні громади зайняті формуванням та відточенням власних типових структур управління, які базуються на відсутності культури аналізу ефективності прийняття рішень та міжмуніципальної співпраці. Тобто, кожна громада дбає про власну управлінську інфраструктуру, але при її створенні до кінця не усвідомлює важливості економічного та соціального ефекту. Або просто не замислюється, маючи добре наповнення виконання бюджету;

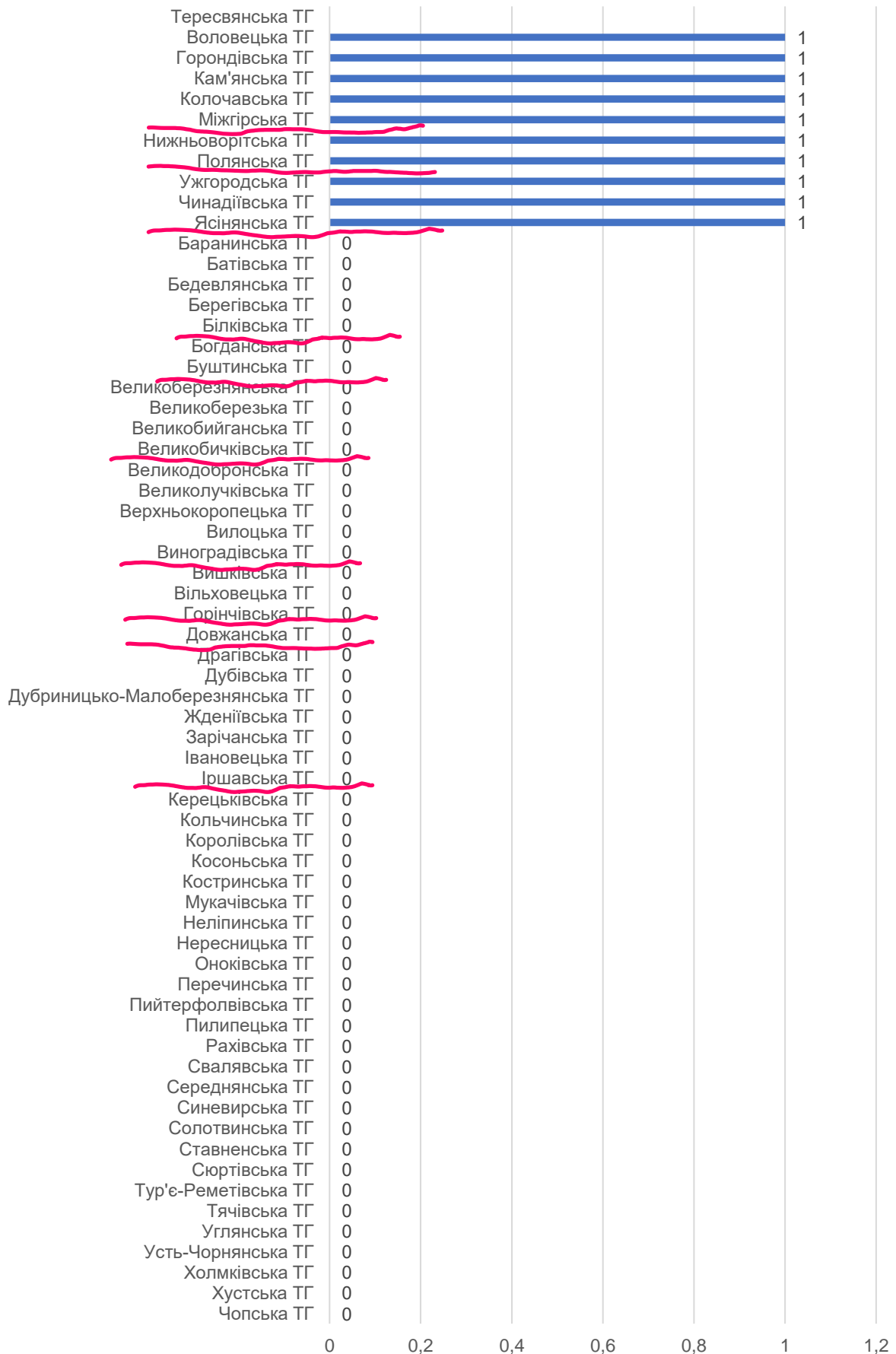

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

- відсутність діалогу між громадами, низький рівень соціальної єдності та розуміння рівня взаємодії через інструменти міжмуніципальної співпраці, конкуренція та неготовність забезпечення прозорості та тривалої співпраці з делегуванням повноважень для забезпечення більшого соціально-економічного ефекту;
- відсутність мотивації та державних стимулів у вигляді конкурсів на різному рівні та за секторальним принципом з пріоритетом міжмуніципальної співпраці, а також рейтингування громад, що може заважати у співпраці та націлювати на підвищення рівня конкуренції між громадами створювати аналогічні структури, замість однієї ефективної; прагнення створити саме власні самодостатні кращі громади зі всіма видами послуг, замість можливої спільної та більш ефективної кооперації з сусідніми громадами;
- відсутність знань щодо політик сусідства, що призводить до того, що сусідні громади не знають пріоритетів одна одної та, як наслідок, не можуть знайти спільну проблему, щоб об'єднатися та вирішити її через спільні механізми співробітництва;
- рішучість для більш швидких та простих механізмів реалізації спільних проектів, у порівнянні з більш довготривалими та коштовними з точки зору реалізації форм співробітництва.

Кількість договорів по територіальним громадам

Слід зазначити, що реєстр Міністерства не дає можливості заглянути всередину договорів, щоб точно визначити їх по сферах. Хоча було б цікаво точніше проаналізувати сфери заключення договорів співробітництва та зрозуміти наявність яких спеціалістів та за якими сферами міжмуниципальної співпраці може бути корисна для інших громад. А також для розробки іншими громадами схожих проектів аналогічної сфери співпраці. Досвід такої проектної діяльності у конкретних осіб важливий, як у спільноти практиків запровадження проектів та договорів співробітництва територіальних громад.

Приблизний розподіл існуючих договорів співробітництва територіальних громад виглядає таким чином, як зазначено на **діаграмах** нижче:

Таблиця нижче є демонстрацією не високої загальної активності громад Закарпатської області за всі роки існування в Україні законодавства про співробітництво територіальних громад. Але вона надає змогу замислитися над тим, що можливо з «сусідами» необхідно ближче спілкуватись, щоб знайти спільні ідеї співпраці та врахувати їх ефективність, економити кошти та спрямувати їх на інші проекти, ідеї, послуги та сфери, де ще є багато роботи над вдосконаленням старого, а можливо і створенням зовсім нового.

Припускаємо, що громади обирають як пріоритет можливість залучення додаткових фінансових ресурсів, та вже потім думають про оптимізацію та економію власних, у тому числі через можливі інструменти співробітництва громад. Тут також прослідковується інша закономірність, коли самодостатні за бюджетами громади менше замислюються над питаннями спільної оптимізації та економії коштів із «сусідами», більше орієнтуються на співпрацю з громадами-сусідами інших держав, орієнтуючись на більш розвинутих та «просунутих», спільну взаємдію саме з такими.

**Межування з іншими тергромадами
громад-партнерів Проєкту ГОВЕРЛА (відмічені жовтим)**

Громада-партнер Проєкту	Громади, з якими межує пілотна громада з кількістю договорів ММС	Довід реалізації проєктів ММС відповідно до наявних договорів ММС
Білівська сільська ТГ, Хустський район		
1	Іршавська ТГ	
	Зарічанська ТГ	
	Виноградівська ТГ	
	Довжанська ТГ	
	Хустська ТГ	
Горінчанська сільська ТГ, Хустський район		
1	Драгівська ТГ	
	Хустська ТГ	
	Довжанська ТГ	
	Міжгірська ТГ	795
	Колочавська ТГ	
Довжанська сільська ТГ, Хустський район		
1	Горінчівська ТГ	
	Білівська ТГ	
	Хустська ТГ	
	Іршавська ТГ	
	Керецьківська ТГ	
	Міжгірська ТГ	795
Буштинська селищна ТГ, Тячівський район		
1	Вишківська ТГ	
	Тячівська ТГ	
	Вільховецька ТГ	
	Углянська ТГ	
	Драгівська ТГ	
	Хустська ТГ	
Великобичківська селищна ТГ, Рахівський район		
1	Рахівська ТГ	
	Солотвинська ТГ	

	3	Ясінська ТГ	696
	4	Усть-Чорнянська ТГ	
	5	Дубівська ТГ	
Міжгірська селищна ТГ, Хустський район			795
	1	Синевирська ТГ	
	2	Колочавська ТГ	
	3	Драгівська ТГ	
	4	Горінчівська ТГ	
	5	Довжанська ТГ	
	6	Пилипецька ТГ	
	7	Корецьківська ТГ Івано-Франківська область	
	8	Славська ТГ, Львівська область	
Полянська селищна ТГ, Мукачівський район			659
	1	Неліпинська ТГ	
	2	Свалявська ТГ	
	3	Ченадіївська ТГ	
	4	Тур'є-Реметівська ТГ	
	5	Жденіївська ТГ	
Ясінянська селищна ТГ, Рахівський район			696
	1	Богданська ТГ	
	2	Рахівська ТГ	
	3	Великобичківська ТГ	
	4	Усть-Чорнянська ТГ Івано-Франківська область	
Виноградівська міська ТГ, Березівський район			
	1	Королівська ТГ	
	2	Пийтерфолвівська ТГ	
	3	Вилоцька ТГ	
	4	Зарічанська ТГ	
	5	Кам'янська ТГ	441
	6	Білівська ТГ	
Іршавська міська ТГ, Хустський район			
	1	Кам'янська ТГ	441
	2	Зарічанська ТГ	
	3	Верхньокоропенська ТГ	
	4	Білівська ТГ	

Щодо строків укладених договорів, спостерігається різна активність громад та інтенсивність подачі ініціатив співробітництва громад по роках на діаграмі нижче. Так, апробування механізму співробітництва в області почалось з 2-х договорів ще у 2016-2017 роках. Найбільша активність щодо укладання договорів спостерігається в 2021 році (3 договори), при цьому у 2018 та у 2020

роках спостерігається відсутність договорів. При цьому будь-які висновки по активності громад щодо використання механізмів співробітництва складно зробити на фоні їх загальної низької активності в цій сфері.

При цьому, як зазначено на діаграмі вище, 5-ть договорів зареєстровані не так давно та діють і в 2022 році. Спостерігається також по договорах спільного утримання об'єктів різних послуг тривалість періоду їх дії – три (3) договори з невизначеними строком дії та один на шість років з 9-ти існуючих.

Період дії договорів зазначений на **діаграмі** нижче.

Самі тривалі договори в основному спільного утримання об'єктів муніципальних послуг та проектів підсилення їх роботи або надання повноважень для здійснення послуг для населення декількох громад.

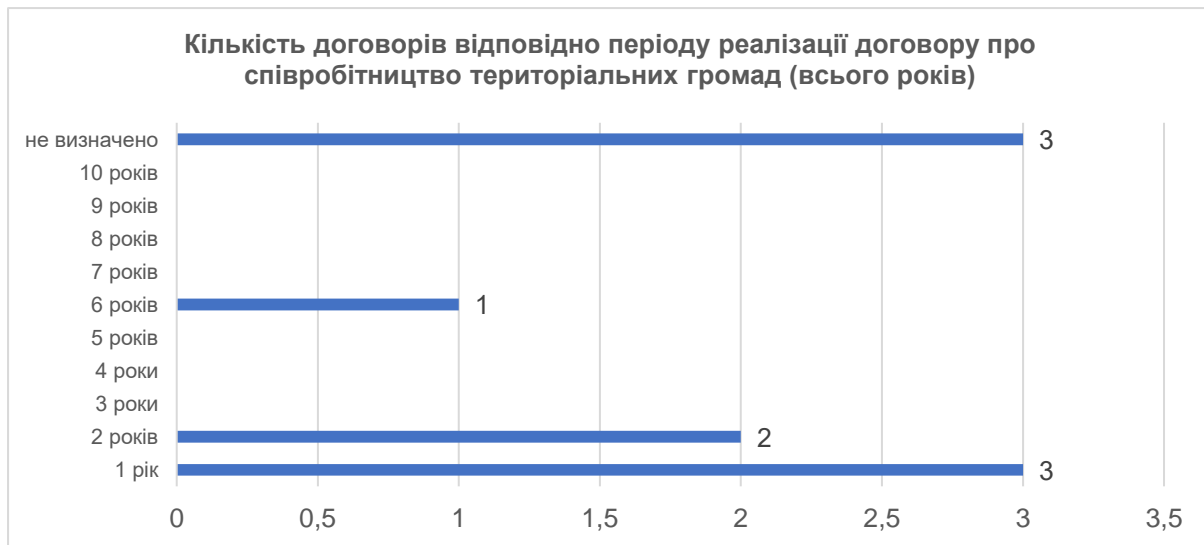
Що стосується Закарпатської області, в реєстрі договорів співробітництва Міністерства розвитку громад та територій, не зазначено існування звітів по договорам співробітництва.

Під час вивчення публічної інформації стосовно договорів та звітів по ним на сайтах громад, в наявності виявилася тільки наступна інформація щодо 5-ти договорів співробітництва з 9 зареєстрованих по області, а саме:

- на офіційних сайтах громад знайдено наступні договори про співробітництво: №659 щодо реалізації спільних проектів у сфері ТПВ (текст договору та розпорядження про громадське обговорення); № 696 щодо реалізації спільного проекту щодо розвитку туризму (текст договору та рішення); № 719 щодо делегування виконання завдань у сфері первинної медичної допомоги (текст договору та рішення); № 795 щодо делегування виконання окремих завдань у сфері містобудування та архітектури (рішення про співробітництво);
- про обговорення проекту договору співробітництва щодо делегування виконання окремих завдань у сфері надання соціальних послуг знайдено інформацію на сайті Свалявської громади <https://svalyavska-gromada.gov.ua/news/1615387507/> , однак самого договору не знайдено.

В області розроблена та прийнята [Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 років, та затверджено План заходів із її реалізації у 2021-2023 роках](#). І хоча пріоритетів з розвитку класичного співробітництва територіальних громад в цих документах не зазначено, зазначені пріоритети, пов'язані з транскордонним та прикордонним співробітництвом. Розпорядженням голови Закарпатської облдержадміністрації за №655 від 25.11.2019 затверджена [Програма проведення обласного конкурсу проєктів місцевого розвитку Закарпатської області на 2020 – 2022 роки](#), серед пріоритетів якої:

- енерго- та ресурсозбереження;
- розвиток місцевої інфраструктури, а саме: мереж автомобільних доріг місцевого значення, житлово-комунального господарства, благоустрою населених пунктів, проведення капітального ремонту житлового фонду; екологію та охорону довкілля; збереження природної спадщини;
- розвиток сільських та проблемних територій, у тому числі гірських; розвиток освіти, охорони здоров'я, спорту, культури та соціального захисту населення; розвиток туризму; розроблення містобудівної документації;
- збереження культурної спадщини; інші пріоритети, які базуються на завданнях стратегічних документів розвитку області.

Відповідно програми, за яку відповідає Департамент економічного розвитку і торгівлі Закарпатської облдержадміністрації передбачено 480000,0 тис. грн. коштів обласного бюджету на реалізацію проєктів розвитку відповідно по роках: 2020 рік – 150000,0 тис. грн; 2021 рік – 160000,0 тис. грн; 2022 рік – 170000,0 тис. грн. Фінансова участь бюджетів учасників Конкурсу та/або інших джерел фінансування не заборонених законодавством, у співфінансуванні проєкту повинна становити не менше: 70% від вартості проєкту – для м. Ужгород; 50% – для міст обласного значення, крім м. Ужгород, та об'єднаних територіальних громад; 30%. – для районних бюджетів; 20% – для міст районного значення, селищ, сіл. В загальних положення конкурсу зазначено, що у Конкурсі беруть участь проєкти сільських, селищних рад, міських рад міст районного та обласного значення, рад об'єднаних територіальних громад, утворених відповідно до Закону України „Про добровільне об'єднання територіальних громад”, районних рад, а також

спільні проекти органів місцевого самоврядування (далі – учасники конкурсу). Та органи місцевого самоврядування, що подають спільний проект територіальних громад сіл, селищ, міст області для участі в конкурсі, повинні дотримуватися вимог Закону України „Про співробітництво територіальних громад”.

Тобто мотивуючі механізми підтримки розвитку співробітництва громад на рівні області закладені в її політики розвитку: стратегічні та програмні документи.

В результаті відбору в 2021 році з 88 прийнятих на участь у конкурсі заявок від закарпатських громад, благодійних фондів та організацій, 19-ть конкурсною комісією оголошено переможцями. Серед них:

- Підтримка локального виробництва бринзи в Ясінянській громаді (Комунальне підприємство «Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва «Закарпаття» Закарпатської обласної ради);
- Реставраційний центр Закарпаття – збереження пам'яток історико-культурної спадщини Карпатського регіону (Установа “Агенція регіонального розвитку Закарпатської області”);
- Боржавська велодрезина (Установа “Агенція регіонального розвитку Закарпатської області”);
- Безпечне освітнє середовище у Горинчівському ЗЗСО (Комунальне підприємство «Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва «Закарпаття» Закарпатської обласної ради);
- Здорова молодь – успішна громада (Установа “Агенція регіонального розвитку Закарпатської області”);
- Виготовлення проектно-кошторисної документації на проект “Екологічно чиста вода з підніжжя Боржавської полонини для мешканців Воловецької селищної ради та її гостей (Громадська організація “Агенція регіонального розвитку смт Воловець “Джерельце”);
- Спортивна громада – здорова громада (Установа “Агенція регіонального розвитку Закарпатської області”);
- Побудова спортивного майданчика на території Калинівського ОЗЗСО I-III ст (К. П. “Агенція регіонального розвитку Тячівського району”);
- Збереження унікальної культурної спадщини села Колочава (Благодійна організація «Благодійний фонд розвитку гірських територій»);
- Облаштування вуличної спортивної інфраструктури у Ставненській територіальній громаді (Установа “Агенція регіонального розвитку закарпатської області”);
- Соляне лікування – користь без ліків (Комунальне некомерційне підприємство «Обласний дитячий туберкульозний санаторій «Човен» Закарпатської обласної ради»);
- Збереження культурної спадщини Мукачівщини, через створення молодіжного культурно-творчого центру “Резиденція молоді” та відновлення будинку культури у с. Великі Лучки (Закарпатський Фонд Підтримки Підприємництва “ТЕС Фонд”);
- Безпечні Карпати (Ставненська сільська рада);
- Реабілітація постковідних хворих на базі КНП «Солотвинська обласна алергологічна лікарня» Закарпатської обласної ради (Комунальне підприємство “Агенція регіонального розвитку Тячівського району”);
- Розвиток спорту в гірських селах Драгівської громади (Драгівська сільська рада);
- EthnoTravel: візуалізація локальних родзинок (Перечинська міська рада Закарпатської області);
- Туристичними стежками с. Шаян (Вишківська селищна рада);
- Вирішення аварійних проблем на воді та під водою (Громадська організація “Платформа розвиткових проєктів “Пріоритет”) Зелене серце Великого Березного (Великоберезняська селищна рада);

- Virtual Хустщина: заходи з популяризації історико-культурної та природної спадщини регіону за допомогою використання сучасних демонстраційних технологій (Виконавчий комітет Хустської міської ради).

З переліку видно, що громади не подавали проекти співробітництва та більшість проектів подана неприбутковими установами – 10 проектів, 3 – неприбутковими комунальними установами та 6 – органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Тобто і тут спостерігається низький рівень активності органів місцевого самоврядування як розробці та поданні на конкурс проектів співробітництва.

Відповідно **таблиці** *нижче* вказані громади-пілоти Проекту USAID «ГОВЕРЛА» Закарпатської області, але ці громади не мали та не мають договорів співробітництва, а значить не знають або не розуміють ефективність застосування механізмів співробітництва на практиці.

Можливо для поширення філософії та практичної користі співробітництва тим, хто до цих пір не замислювався та не використовував на практиці норми відповідного законодавства, спрацює ідея створення окремої національної цифрової платформи для формування спільноти практиків з питань співробітництва, історій успіху та архівів документів, з кабінетами для громад або для відповідальних за збір та узагальнення даних по співпраці громад спеціалістів громад, районних або обласних адміністрацій, як інструменту єдиної реєстрації, обліку та накопичення аналітичних, експертних даних та практичного досвіду в сфері співробітництва територіальних громад на прозорій інноваційній онлайн-платформі. Ідея була озвучена, як така, що заслуговує на увагу профільного Міністерства з розвитку громад та територій 3 червня 2022 року під час круглого столу з обговорення законопроекту «Про внесення змін до Закону «Про співробітництво територіальних громад» (реєстр. №5742 від 08.07.2021 р.) та зазначена в законодавчому огляді, який підготували Експерти Проекту USAID «ГОВЕРЛА» щодо [проекту Закону №5742 та упорядкування окремих питань співробітництва територіальних громад.](#)

Таблиця 2.3.6 . Витяг з реєстру договорів громад-пілотів Проекту ГОВЕРЛА

Номер в реєстрі	Дата внесення договору про співробітництво до реєстру/ Дата і номер договору про співробітництво	Найменування суб'єктів співробітництва, їх місцезнаходження, контактні дані (телефон, факс, електронна пошта)	Найменування суб'єкта співробітництва, відповідального за подання звітів про виконання договору про співробітництво, його місцезнаходження, контактні дані (телефон, факс, електронна пошта)/ Форма співробітництва/ Строки дії договору про співробітництво
Білівська сільська територіальна громада			
Горінчанська сільська територіальна громада			
Довжанська сільська територіальна громада			
Буштинська селищна територіальна громада			
Великобичківська селищна територіальна громада			
Виноградівська міська територіальна громада			
Іршавська міська територіальна громада			
Міжгірська селищна територіальна громада			
795	Договір про співробітництво	Міжгірська селищна рада смт. Міжгір'я, вул. Шевченка, 77,	Міжгірська селищна рада

	територіальних громад у формі делегування виконання окремих завдань (у сфері містобудування та архітектури) 19.01.2022/ 04.01.2022	Хустський р-н, Закарпатська обл., тел. (0950) 579-37-00, Синевирська сільська рада с. Синевир, Хустський р-н, Закарпатська обл.	смт. Міжгір'я, вул. Шевченка, 77, Хустський р-н, Закарпатська обл., тел. (0950) 579-37-00 Делегування виконання окремих завдань з передачею відповідних ресурсів Договір з 04.01.2022
Полянська селищна територіальна громада			
59	Договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту з будівництва та розміщення сміттесортувального заводу на території Полянської сільської ради 10.03.2021/ 23.02.2021	Полянська сільська рада с. Полянка, вул. Духновича, 63, Мукачівський р-н, Закарпатська обл., тел. (03133) 745-22, Великоберезнянська селищна рада смт. Великий Березний, вул. Шевченка, 12, Великоберезнянський р-н, Закарпатська обл., Воловецька селищна рада смт. Воловець, вул. Пушкіна, 7, Закарпатська обл., Дубринцька сільська рада с. Дуцбриничі, вул. Центральна, 44а, Перечинський р-н, Закарпатська обл., Жденіївська селищна рада смт. Жденієво, вул. Шевченка, 141, Воловецький р-н, Закарпатська обл., Керецьківська сільська рада с. Керецьки, вул. Головна, 52, Свалявський р-н, Закарпатська обл., Колочавська сільська рада с. Колочава, вул. Шевченка, 78, Міжгірський р-н, Закарпатська обл., Костринська сільська рада с. Кострино, 47, Великоберезнянський р-н, Закарпатська обл., Міжгірська селищна рада смт. Міжгір'я, 77, Міжгірський р-н, Закарпатська обл., Неліпінська сільська рада с. Неліпино, вул. Головна, 157, Свалявський р-н, Закарпатська обл., Нижньоворітська сільська рада с. Нижні Ворота, вул. Центральна, 114, Воловецький р-н, Закарпатська обл., Перечинська міська рада м. Перечин, пл. Народна, 16, Закарпатська обл., Пилипецька сільська рада с. Пилипець, 75, Міжгірський р-н, Закарпатська обл., Синевирська сільська рада с. синевір, 166, Міжгірський р-н, Закарпатська обл., Ставнеська сільська рада с. Ставне, 33, Великоберезнянський р-н, Закарпатська обл., Тер'є-Реметівська сільська рада с. Тур'ї Ремети, вул. Тканка, 1, Перечинський р-н, Закарпатська обл.	Полянська сільська рада (с. Полянка, вул. Духновича, 63, Мукачівський р-н, Закарпатська обл., тел. (03133) 745-22) Реалізація спільних проектів, що передбачає координацію їх діяльності та акумулювання ними, на визначений період, ресурсів для будівництва і експлуатації сміттесортувального заводу Договір з 23.02.2021
Ясінянська селищна територіальна громада			
696	Договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту щодо розвитку туризму «ГУЦУЛ ЕТНОС»	Ясінянська селищна рада смт. Ясіня, вул. Борканюка, 7, Рахівський р-н, Закарпатська обл., тел. (067) 188-12-50, Богданівська сільська рада с. Богдан, вул. Шевченка, 114, Рахівський р-н, Закарпатська обл., тел. (067) 779-13-21, Рахівська міська рада м. Рахів, вул. Миру, 34, Рахівський р-н, Закарпатська обл., тел. (068) 925-17-88, Яремчанська міська рада м. Яремче, вул. Свободи, 266, Надвірнянський р-н, Івано-Франківська обл., тел. (067) 342-31-15,	Ясінянська селищна рада смт. Ясіня, вул. Борканюка, 7, Рахівський р-н, Закарпатська обл., тел. (067) 188-12-50 Реалізація спільних проектів, що передбачає

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

	31.05.2021/ 23.05.2021	Полянська сільська рада с. Полянська, Надвірнянський р-н, Івано-Франківська обл, тел. (050) 600-99-00, Ворохтянська селищна рада смт. Ворохта, вул. Данила Галицького, 41, Надвірнянський р-н, Івано-Франківська обл, тел. (067) 266-73-30, Зеленська сільська рада с. Зелене, Верховинський р-н, Івано-Франківська обл, тел. (067) 970-28-48, Верховинська селищна рада смт. Верховина, вул. Івана-Франка, 3, Верховинський р-н, Івано-Франківська обл, тел. (067) 342-03-25, Кутсяка селищна рада смт. Кути, вул. Вічевий Майдан, 9, Косівський р-н, Івано-Франківська обл, тел. (067) 342-06-94, Космацька сільська рада с. Космач, вул. Т.Г. Шевченка, 4, Косівський р-н, Івано-Франківська обл, тел. (097) 964-12-88, Вижницька міська рада м. Вижниця, вул. Українська, 34, Вижницький р-н, Чернівецька обл., тел. (067) 266-73-3 0, Косівська міська рада м. Косів, м-н Незалежності, 11, Косівський р-н, Івано-Франківська обл, тел. (067) 372-03-11, Коломийська міська рада м. Коломия, просп. М.Грушевського,1, Коломийський р-н, Івано-Франківська обл, тел. (050) 442-76-44, Надвірнянська міська рада м. Надвірна, вул. Гетьмана Мазепи, 29, Надвірнянський р-н, Івано-Франківська обл, тел. (067) 342-33-44	координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів Договір діє з 23.05.2021 до 30.06.2026 року
--	---------------------------	--	---

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.

- Закарпатська область розпочала використовувати механізми співробітництва територіальних громад з 2016-2017 років (2 договори), та мала перерви у використанні в 2018 та 2020 роках. Активізації громад у використанні цих механізмів не виявлено та спостерігається загальна низька активність по роках. Область не входить до лідерів використання цих інструментів за кількістю заключених договорів співробітництва - всього 9 договорів у 9-ти громадах із 66 по Закарпатській області, що зафіксовані в реєстрі Міністерства розвитку громад і територій (із загальної кількості 842 зареєстрованих договорів по Україні станом на 25.04.2022 року), але має достатньо стимулів для їх підтримки через запроваджені пріоритети розвитку співробітництва в Регіональній стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 років, обласній Програмі проведення обласного конкурсу проектів місцевого розвитку Закарпатської області на 2020 – 2022 роки.
- Серед 9-ти укладених громадами Закарпатської області договорів співробітництва, популярними напрямками співробітництва стали спільні проекти та делегування повноважень в сферах надання соціальних, комунальних та туристичних послуг, покращення муніципального менеджменту в сфері архітектури. Не популярними залишились сфери: освіти, інформаційно-комунікативних, ІТ-технологій, та інших сучасних технологій покращення муніципального менеджменту, а також поліпшення енергозбереження інфраструктури, запобігання техногенним та іншим катастрофам та запровадження енергоефективних технологій.
- З 9 зареєстрованих по Закарпатській області, 3 договори співробітництва ініційовані громадами, які обрані пілотними для співпраці з Проектом USAID «ГОВЕРЛА» (Міжгірська, Ясінянська та Полянська тергромади). Враховуючи цей фактор та достатньо малу долю заключених договорів співробітництва із загальної їх кількості по Україні, потенціал роботи в напрямку популяризації та поширення механізмів співробітництва між громадами Закарпатської області є.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

- Ефективність існуючих договорів співробітництва територіальних громад, їх результати та успішність складно оцінити через відсутності звітів та даних моніторингу виконання таких договорів співпраці у відкритих джерелах. Однак, цікавим є діючий договір №696, яким охоплено 14-ть суб'єктів співробітництва з 3-х областей (Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька) у формі реалізації спільного проекту щодо розвитку туризму «ГУЦУЛ ЕТНОС» з результатом реєстрації аналогічної назви громадської організації. Але результати та оцінку впливу реалізації цього договору на соціально-економічний розвиток громад слід вивчати додатково тим більше, що строк його реалізації ще не завершився (договір діє до 2026 року).
- Більш популярною у громад Закарпатської області з існуючих 5-ти форм співробітництва громад є форма реалізації спільних проектів (6 договорів). Така ситуація схожа і у Львівській, Полтавській та Волинській областях. Друга по популярності в області форма співробітництва (3 договори) – це делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею відповідних ресурсів громади. Цю форму громади використали в період завершення процесу децентралізації. Інші три форми співробітництва (такі як: форма спільного фінансування (утримання) суб'єктам співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності - інфраструктурних об'єктів, форма утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій - спільних інфраструктурних об'єктів та форма утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій), в Закарпатській області не використовувались.
- Закарпатська область демонструє не дуже високу загальну активність своїх громад за всі роки існування в Україні законодавства про співробітництво громад. Але така ситуація надає змогу, з одного боку, замислитися над тим, що можливо з «сусідами» необхідно ближче спілкуватись, щоб знайти спільні ідеї співпраці та навчитися обрахувати їх ефективність, зекономити кошти та перенаправити їх на інші проекти, ідеї, послуги та сфери, де ще є багато роботи над вдосконаленням старого, а можливо і над створенням зовсім нового. Але, з іншого боку, громади можуть не думати над економію власних бюджетів та ресурсів за рахунок співробітництва за умов перевиконання своїх бюджетів, або доступних інших можливостей для залучення додаткових інвестиційних та донорських фінансів.
- 10-ть пілотних громад Проекту USAID «ГОВЕРЛА» в Закарпатській області, межують з 54-ма іншими громадами, серед яких громади Івано-Франківської та Львівської областей, тому потенційно поле для вивчення спільних проблем та розбудови співробітництва з цими громадами-сусідами та іншими можна знайти.
- Нажаль, реєстр Міністерства розвитку громад та територій України не дозволяє вивчити самі договори співробітництва та звіти по ними відповідно їх призначення та впливу на сфери соціально-економічного розвитку, щоб зробити детальний аналіз відповідно цілей та результатів реалізації ініціатив заключення таких договорів. Можна припустити, що дані по існуючим договорам співробітництва територіальних громад, виконання яких ще не завершилось можна більш ретельно вивчати за допомоги запитів на профільне Міністерство та громади. Можливо рекомендувати громадам звертати увагу на таку ситуацію зі звітами по співробітництву та зауважувати під час відвідання представниками громад навчальних та просвітницьких заходів з питань співробітництва територіальних громад. Періодично нагадувати підписантам договорів співробітництва від громад вести облік звітності та публічності відповідних документів, вчасно надавати таку інформацію профільному Міністерству для внесення змін останнього пункту приміток в загальній таблиці даних національного реєстру договорів співробітництва територіальних громад. Хоча, експертні обговорення теми використання механізмів співробітництва територіальних свідчать про ініціативу створення окремої веб-платформи та аналізу даних спільноти практиків використання інструментів співробітництва, запровадження якої в Україні могло б вирішити багато питань обліку, моніторингу та звітності, накопичення, архівів, автоматичної статистики даних, кращих практик та методичних напрацювань по цій темі.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

- Співробітництво територіальних громад є пріоритетом Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 років та обласної Програми проведення обласного конкурсу проєктів місцевого розвитку Закарпатської області на 2020 – 2022 роки. При цьому, активність органів місцевого самоврядування та виконавчої влади громад щодо використання механізму співробітництва при подачі проєктів розвитку на поточні конкурси зазначеної програми в області не значна.
- Враховуючи те, що станом на 1 квітня п. р. Закарпатська область прийняла з початку воєнного часу більше ніж 380 тис. переміщених осіб, і ця цифра є не остаточною через продовження потоку переміщених осіб, майбутніми напрямками для організації співробітництва громад можуть стати ті, що ніколи не були для них актуальними раніше. Наприклад: створення та утримання центрів по координації роботи з переселенцями, з системами, що спрощують їх облік та потреби, а також надання додаткових муніципальних послуг (або модернізація старих) для їх обслуговування; створення та утримання таборів тимчасового перебування та спільного утримання, шелтерів для постраждалих та тих, хто залишився без житла в результаті його руйнування або окупації територій, хоспісів та притулків для одиноких та інших незахищених верств населення; проведення моніторингу наявності укриттів для населення в стані воєнного часу та системи координації розміщення в них людей з відповідним оснащенням для запобігання небезпеки руйнування, вогню, хімічних атак, розбирання завалів руйнацій; створення альтернативних джерел зв'язку та комунікацій в умовах загрози знищення існуючих, створення спільних бригад реагування на руйнування під час воєнних дій для швидкої допомоги постраждалим під завалами або вогнеспілами в результаті обстрілів; створення умов для організації додаткових робочих місць та зайнятості прибулим особам з числа переселенців з окремими програми стимулювання таких ініціатив на місцях та для залучення цього потенціалу в економіку громад, тощо.

Підготувала:

Ганна Борова, експертка з міжмуніципального співробітництва Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» .